

GEMEENTE THOLEN	VERSLAG BESPREKING
Betreft: Bijeenkomst gemeentelijke monumentenlijst	
Datum vergadering: 21 juli 2022	
Plaats: Gemeentehuis Raadzaal	Opgesteld door: Ellen Werkman
Aanwezig: 79 aanwezigen	

1. Welkom en introductie – hoe en waarom, beleidskader gemeente door Wethouder Peter Hoek

Peter Hoek, wethouder Erfgoed, opent de bijeenkomst en heet iedereen welkom.

In 2021 is de Erfgoedvisie van de gemeente Tholen vastgesteld. Onderdeel van deze visie is de wens om een gemeentelijke monumentenlijst op te stellen. Bij het opstellen van de Erfgoedvisie zijn wenskaarten naar alle inwoners gestuurd. Hierop konden inwoners aangeven wat hun erfgoed wens is, onder andere wat bewaard moet blijven voor de toekomst. In de reacties hierop kwamen ook suggesties voor panden en objecten die nu zijn meegenomen in de inventarisatie voor de gemeentelijke monumentenlijst.

Het doel van deze bijeenkomst is om te luisteren naar wat eigenaren vinden van de monumentenlijst en om van eigenaren te horen hoe de gemeente hen kan helpen. We willen niet vertellen wat bij een monumentstatus niet meer mag, maar hoe de panden en objecten voor de toekomst behouden en in het heden te gebruiken blijven. Daarnaast informeren we over het proces, hoe de conceptlijst tot stand is gekomen en hoe het vervolg proces eruit gaat zien.

Alle presentaties zitten als bijlage bij dit verslag.

2. Gemeentelijke monumenten – nut en noodzaak door David Koren van Erfgoed Zeeland

Bijlage: Presentatie 1 – nut en noodzaak

Erfgoed Zeeland

Erfgoed Zeeland is een provinciale organisatie die zich inzet voor het beschermen, behouden, benutten en beleven van erfgoed.

Monumenten

We kennen drie soorten monumenten:

Rijksmonumenten zijn gebouwde, groene en archeologische monumenten die zijn aangewezen door het rijk. Daaronder vallen ook beschermde stads- en dorpsgezichten.

Gemeentelijke monumenten zijn niet van nationaal belang, maar van regionaal of lokaal belang.

Daarom worden ze niet door het rijk maar door gemeenten aangewezen.

De laatste soort zijn provinciale monumenten. De provincie Zeeland heeft deze niet, wel kennen ze waardevolle panden, maar deze hebben geen monumentale status.

Tholen is de achtste monumentengemeente in Zeeland met 152 rijksmonumenten, maar nog geen gemeentelijke monumenten. Het aanwijzen van gemeentelijke monumenten is geen verplichting. Wel zijn gemeenten verplicht zorg te dragen voor het erfgoed, dit kan onder andere door het aanwijzen van gemeentelijke monumenten.

Wettelijk kader

Voor de bescherming van erfgoed zijn 2 wetten van belang. Allereerst de Erfgoedwet, waarin staat wat erfgoed is en hoe het wordt aangewezen. Daarnaast is er binnenkort de Omgevingswet. Hierin staat hoe we omgaan met ons erfgoed. Gemeentelijke monumenten zijn een onderdeel van ons erfgoed. Voor de omgang met gemeentelijke monumenten is het aan gemeenten om de regels op te stellen.

Betreft: Bijeenkomst gemeentelijke monumentenlijst	Blad: 2
Verslag	Actie

Proces tot opstellen gemeentelijke lijst

Het proces voor het opstellen van de gemeentelijke monumentenlijst is in samenspraak met onder andere de heemkunde kringen en eigenaren.

De eerste stap in het proces is het inventariseren en onderzoeken. Hierbij zijn alle panden en objecten geïnventariseerd die mogelijk in aanmerking komen voor een monumentenstatus. Onderzoek van deze panden en objecten in literatuur, archieven en door veldwerk levert meer informatie op, wat kan bijdragen in een goede waardering. De volgende stap is om onder andere eigenaren en inwoners in het proces te betrekken, deze bijeenkomst is daar onderdeel van. Het creëren van draagvlak en het voorlichten van eigenaren is van belang. Vervolgens worden de objecten en panden via vastgestelde criteria beoordeeld en wordt een deel geselecteerd om als monument te worden aangewezen. Dit zijn de panden en objecten die het hoogst worden beoordeeld.

Het aantal gemeentelijke monumenten dat wordt aangewezen wordt uiteindelijk bepaald door de gemeenteraad. De gemeente wil eigenaren tegemoetkomen in eventuele beperkingen. De financiële mogelijkheden hiervoor kan mede bepalen hoeveel monumenten zullen worden aangewezen. In de aanwijzingsprocedure wordt de intentie om een monument aan te wijzen altijd vooraf aan de eigenaar bekend gemaakt. De eigenaar heeft dan het recht om hiertegen een zienswijze in te dienen met bezwaren. Deze zienswijzen worden beoordeeld voor een definitief besluit wordt genomen over het wel of niet aanwijzen als monument.

Naast monumenten kan de gemeentelijke monumentenlijst ook stads- en dorpsgezichten bevatten. Een beschermd stads- of dorpsgezicht is een gebied dat als geheel van cultuurhistorische waarde is. Wanneer meerdere panden of hele straten van waarde zijn om te beschermen kunnen deze als geheel worden aangewezen als een beschermd stads- of dorpsgezicht.

Misverstanden over gemeentelijke monumenten

Er zijn een aantal misverstanden over monumenten:

- "Help, ik mag niks meer".

Het is nooit de bedoeling dat met een monument niks meer mag. Een monument moet altijd zijn functie kunnen behouden en bruikbaar blijven. Als een monument niet meer bruikbaar is, kan de instandhouding niet worden gegarandeerd.

- "Help, mijn pand wordt minder waard".

Monumenten zijn maar een klein onderdeel van het gehele vastgoed. Daardoor bevatten ze bijzondere verhalen, elementen, etc. Deze worden zeer gewaardeerd, waardoor de waarde van monumenten vaak toeneemt, in plaats van afneemt.

- "Help, ik word belemmerd in mijn bedrijfsuitoefening".

Dit speelt met name bij agrarische bedrijven en kan een reden zijn om een pand niet als monument aan te wijzen. Het is dus een reden voor gesprek. Het betekent niet dat er geen boerderijen mogen worden aangewezen, maar het vraagt ook van de overheid om soepel mee om te gaan.

Mogelijke nadelen

Mogelijke nadelen zijn dat sloop van een monument niet zomaar toegestaan is, dat de wijzigingsmogelijkheden kunnen worden beperkt en dat een deel van de ingrepen vergunningsplichtig is.

Voordelen

De voordelen daarentegen zijn dat door de monumentstatus de bijzondere waarden worden erkend, dat de waarde eerder toeneemt dan daalt, dat het monument in stand gehouden wordt en kan worden overgedragen aan toekomstige generaties en dat er ondersteuning door kennis en financiële mogelijkheden tegenover staat vanuit de overheid.

Voordelen voor gemeente

Voor de gemeente als geheel versterkt een gemeentelijke monumentenlijst het erfgoed van de gemeente en het behoud daarvan. Daarnaast helpt het om de kwaliteit van de omgeving te behouden. Een berucht voorbeeld komt uit de gemeente Sluis. De aanvraag van een sloopvergunning kon niet worden geweigerd omdat het betreffende pand geen monumentale status had, ook al waren vele inwoners tegen de sloop.

Betreft: Bijeenkomst gemeentelijke monumentenlijst	Blad: 3
Verslag	Actie

3. Concept gemeentelijke monumenten – uitleg en toepassing van criteria door Paul Knops en Lisa Scheu van Erfgoed Zeeland

Bijlage: Presentatie 2 – Waarderingscriteria

Paul Knops en Lisa Scheu zijn architectuurhistorici en doen inhoudelijk onderzoek voor de monumentenlijst. Ze vertellen over de criteria waarnaar wordt gekeken bij het selecteren van monumenten aan de hand van een aantal voorbeelden (terug te vinden in presentatie 2). Deze voorbeelden zijn willekeurig gekozen. De objecten op de conceptlijst zijn nog niet beoordeeld aan de hand van de criteria. Dat deze voorbeelden zijn opgenomen zegt dus niks over de kans om aangewezen te worden als monument.

Cultuurhistorische waarde

Cultuurhistorische waarde gaat over het verhaal van een object of pand. Zo vertellen de bunkers bij Stavenisse een deel van het verhaal van de Tweede Wereldoorlog. De trambrug over de Bruintjeskreek, Sint-Philipsland, vertelt het verhaal van de transportrevolutie in Zeeland en de samenhang ervan met de veerhavens.

Architectuurhistorische waarde

De architectuurhistorische waarde gaat over de stijl waarin een pand is gebouwd en elementen van panden. Huize Kweeklust, Oud Vossemeer, is bijvoorbeeld een typerend pand voor de art nouveau stijl (kunst en architectuurstijl, eind 1800-begin 1900) en bijzonder voor Tholen.

Ensemble waarde

Bij een ensemble gaat het over de samenhang van het monument met zijn omgeving, zoals bij de Henriëttehoeve, Sint-Philipsland. Deze boerderij bestaat uit het woonhuis, een losstaande schuur, bijgebouw en waterput. Dit is een typisch Zeeuws boerderijtype.

Gaafheid

Gaafheid gaat over hoe goed bewaard een object of pand is, maar ook over hoe herkenbaar het nog is. Van de bunkers bij Stavenisse is niet veel over, maar ze zijn nog wel als bunker te herkennen. Hetzelfde geldt voor de molenromp in Poortvliet.

Zeldzaamheid

Dit criterium gaat over hoe zeldzaam een object of pand is. Gerotste gevels vind je in Nederland maar zelden, in Tholen kom je ze daarentegen vaker tegen.

Uiteindelijk wordt voor elk criterium een punt gegeven. Op het ene criterium kan een pand of object hoger scoren dan op het andere, maar de totaalscore bepaalt de waarde van het object of pand.

4. Gevolgen voor eigenaar door Fred van den Kieboom van de gemeente Tholen

Bijlage: Presentatie 3 – Gevolgen voor eigenaar

Fred van den Kieboom licht het proces van de gemeente en het vervolg toe.

Route

De eerste concept monumentenlijst met iets meer dan 150 objecten is op dit moment openbaar. De stap die nu wordt gezet is het betrekken van eigenaren, inwoners en de heemkunde kringen in het proces. Dit kan nog nieuwe panden of objecten opleveren, die in eerste instantie nog niet op de lijst stonden. Deze suggesties worden aan Paul en Lisa voorgelegd. Zij nemen ze mee in de beoordeling van alle objecten en panden.

Deze beoordeling zal een soort ranglijst opleveren. De gemeenteraad bepaalt uiteindelijk waar de lat komt, hoeveel monumenten worden aangewezen. De objecten met meer punten maken daarbij een grotere kans om monument te worden dan de objecten met minder punten. Objecten en panden die op de conceptlijst staan, maar minder hoog gewaardeerd worden zullen daardoor afvallen en niet als monument worden aangewezen.

De gemeente wil eigenaren tegemoetkomen in eventuele beperkingen. De financiële mogelijkheden hiervoor kan mede bepalen hoeveel monumenten zullen worden aangewezen. Het college bepaalt wat wordt voorgelegd aan de raad, waarna de raad een besluit neemt.

Betreft: Bijeenkomst gemeentelijke monumentenlijst	Blad: 4
Verslag	Actie

Gemeentelijk monument

Het uitgangspunt van de gemeentelijke monumentenlijst is niet het beperken van eigenaren, maar het belonen van het in stand houden van een monument.

Een monumentenstatus houdt in dat voornamelijk de buitenzijde wordt beschermd. De binnenzijde zal alleen worden mee beschermd wanneer deze van belang is. Dit zal alleen zijn bij enkele openbare gebouwen en panden waarbij de eigenaar aangeeft dat het interieur met de beoordeling meegenomen moet worden.

Wat houdt de monumentenstatus in?

De monumentenstatus betekent niet dat niks meer mogelijk is. Er is nog heel veel mogelijk, maar dit zal vaker in overleg gaan. Daarbij wil de gemeente graag meekijken en meedenken, zodat ook het vergunningen traject gemakkelijker verloopt. Wijzigingen aan een monument blijven altijd mogelijk, met respect voor de monumentale waarden.

Ondersteuning

De gemeente werkt aan een ondersteuning voor de eigenaren van gemeentelijke monumenten. Op dit moment bestaan er al enkele laagrentende leningen, zoals de Monumentenlening, het Restauratiefonds en Cultuurfonds.

Een aantal voorbeelden van subsidies bij andere Zeeuwse gemeenten zijn te vinden in de bijlage 'Presentatie 3'. Wat overeenkomt in deze voorbeelden is dat een percentage wordt vergoed van de kosten voor restauratie en/of onderhoud.

Ook andere tegemoetkomingen zijn mogelijk. Zo zou er een vaste jaarlijkse financiële bijdrage kunnen komen voor het onderhoud. Het is dan aan de eigenaar hoe dit wordt besteed. De enige voorwaarde is het in stand houden van het monument. Ook kunnen kosten voor een abonnement of inspectie van de Monumentenwacht deels worden vergoed. De Monumentenwacht stelt onderhoudsadviezen op en kan eigenaren begeleiden bij restauraties of renovaties. Een andere mogelijkheid is het vergoeden van een deel van de kosten voor een Duurzaam Monumentenpaspoort. Dit paspoort geeft een beeld van de mogelijke verduurzamingsmaatregelen voor het betreffende monument. De mogelijke verduurzamingsmaatregelen verschillen per monument.

Bij het uitwerken van een tegemoetkoming willen we weten waar eigenaren het meest aan hebben om een monument in stand te houden. Hiervoor is een korte enquête uitgedeeld, die aan het eind van de bijeenkomst is ingeleverd door de aanwezigen.

5. Vragenronde

Hieronder de gestelde vragen, antwoorden en verdere suggesties en opmerkingen die tijdens de bijeenkomst voorbij zijn gekomen.

Is de waardering in te zien?

Alle waarderingen worden in een centrale lijst opgenomen, wanneer de waarden bepaald zijn worden ze bekend gemaakt.

Kun je nog van de lijst afgehaald of later eraan toegevoegd worden?

Beide kan. Tegen het besluit van de raad kan bezwaar gemaakt worden. Daarbij kan de eigenaar argumenten geven waarom het object niet als monument moet worden aangewezen. Daarna zal nogmaals naar de beoordeling gekeken worden en kan besloten worden een object toch niet als monument aan te wijzen.

Kan ook een deel worden aangewezen als monument, bijvoorbeeld alleen de voorgevel?

Dat is mogelijk, het gebeurt ook bij rijksmonumenten (bijvoorbeeld het smidsklokje). Het heeft vaak niet de voorkeur, maar het is wel mogelijk.

Wat heeft een aanwijzing als monument voor invloed op de tuin, is een rij bomen waardoor je het monument niet meer ziet nog toegestaan?

Zolang dit het monument niet beschadigt, bijvoorbeeld door de wortels van de bomen, is dat toegestaan.

Een suggestie voor de lijst: de geschenkwoning bij museum De Meestooft. Deze komt uit Stavenisse en is één van de meest originele in Nederland. Er komen jaarlijks duizenden

Betreft: Bijeenkomst gemeentelijke monumentenlijst	Blad: 5
Verslag	Actie

bezoekers op af. De telefooncentrale bij museum De Meestof. Eén bezoeker noemde het de mooiste telefooncentrale.

Het gaat hier om museale collecties, maar het zijn goede suggesties.

Wat is de verhouding tussen monument en beschermd stads- of dorpsgezicht?

Een voorbeeld is de discussie die speelt rond het wel of niet toestaan van zonnepanelen. Bij zowel monumenten als stads- en dorpsgezichten moet vaak een afzonderlijke beslissing worden gemaakt.

Waarom kan alleen achteraf bezwaar worden gemaakt? Als vooraf al door eigenaren aangegeven kan worden dat ze niet op de monumentenlijst willen scheelt dat tijd.

Het is van belang om een objectieve waardering van een object te hebben, zonder meningen. Deze waarde mag niet afhangen van het standpunt van een eigenaar.

Komt er een duidelijk proces hoe bezwaar gemaakt kan worden?

Dat zal duidelijk beschreven worden en met de eigenaren gedeeld.

Kunnen we de waardering van de monumenten inzien voor het naar de gemeenteraad gaat?

Zodra de waardering is gemaakt wordt deze gedeeld.

Is de reden waarom de objecten en panden op de conceptlijst staan te vinden?

Bij de conceptlijst op de website staat in de kolom 'bijzonderheden' de reden kort beschreven.

Waar komt de informatie vandaan over, bijvoorbeeld, het jaartal van de panden? Deze klopt niet bij een aantal panden.

Dit soort punten zijn heel waardevol, geef dit dus vooral door. Deze informatie moet kloppen.

Tot een pand op de monumentenlijst staat, kun je dan alles uitvoeren?

Ja. Wijzigingen uit het verleden mogen ook bij aanwijzing als monument blijven. We zullen nooit vragen om iets te verwijderen, zoals zonnepanelen.

Aanvulling op de vraag waarom alleen achteraf bezwaar gemaakt kan worden: Heeft de eigenaar dan niks te vertellen?

Het is van belang om eerst een objectieve beoordeling te hebben. Een bezwaar met argumenten kan daarna deze waardering veranderen en leiden tot een ander besluit.

Is een bezwaar wel wat waard, als de beoordeling alleen met de vaste criteria is?

Bij een bezwaar kunnen argumenten gegeven worden waarom het besluit tot aanwijzing anders moet worden gezien. De gemeenteraad houdt altijd rekening met deze argumenten.

Ik wil niet op de lijst staan, de beoordeling maakt niet uit, wat dan?

Er kan besloten worden dat de argumenten in een bezwaar niet opwegen tegen de waardering van een pand of object. Dan zal het toch als monument worden aangewezen.

We hebben het pand bewust gekocht omdat het geen monument is. Mensen zijn niet enthousiast om een monument te kopen. Is er hulp mogelijk bij het verkopen van een monument?

We willen eigenaren vooral helpen, dus deze suggestie nemen we mee.

Als mijn pand geen monument is, kan ik beslissen het te verwaarlozen en uiteindelijk te slopen. Voor een monument geldt een instandhoudingsplicht en kan dat niet. De genoemde subsidies gaan niet veel helpen, dat is een druppel op een gloeiende plaat.

Daar is deze discussie voor, waar bent u mee geholpen?

Alle extra kosten door een monumentale status zijn voor de gemeente.

Dan nemen we die mogelijkheid mee.

Als de bus door de straat rijdt trilt het hele pand door slecht wegonderhoud, dat heeft invloed op de instandhouding. Hoe gaat de gemeente daarmee om?

Dit is een hele specifieke discussie, waar niet direct een antwoord op gegeven kan worden, maar hier moet naar gekeken worden.

Betreft: Bijeenkomst gemeentelijke monumentenlijst	Blad: 6
Verslag	Actie

Het pand is een paar jaar geleden in een andere kleur geschilderd. Binnenkort wordt het waarschijnlijk weer geschilderd, is daar toestemming voor nodig?

Als het in dit specifieke geval invloed heeft op de monumentale waarde moet daar samen naar gekeken worden. Gewoon schilderwerk is vergunningsvrij. Als een pand een geheel andere (niet reguliere) kleur krijgt is daar altijd een vergunning voor nodig, ook voor niet monumentale panden.

Wanneer is de gemeente tot de conclusie gekomen om met een monumentenlijst te gaan werken?

Dit is in oktober 2021 besloten met de vaststelling van de erfgoedvisie.

Reden voor de vraag: voor mijn pand is de stoep een paar jaar geleden weggehaald. Dit was een mozaïek stoep, karakteristiek voor het huis. De gemeente vond het toen te duur om te laten liggen.

De fouten uit het verleden kunnen we niet meer goed maken met de monumentenlijst, maar we kunnen ze daarmee in de toekomst wel voorkomen.

Hoe zit het met verduurzamen, bijvoorbeeld het vervangen van houten kozijnen door kunststof kozijnen?

Dat is altijd maatwerk, maar verduurzaming is juist iets waar je voor moet gaan. Er zijn vele mogelijkheden. Het originele materiaal heeft de voorkeur, maar zeker in deze tijd kan duurzaamheid zwaarder wegen. Daar moet je mee meegaan waardoor het materiaal misschien minder belangrijk wordt.

Reactie: Veel mensen wonen in dergelijke panden omdat het een bijzonder pand is, dus willen ze het graag zo origineel mogelijk maken, maar duurzaamheid moet mogelijk blijven.

De offerte voor het vervangen van enkelglas door dubbelglas hebben we al, maar de realisatie zal pas zijn na het vaststellen van de monumentenlijst. Moeten we de offerte uitstellen?

Uitstellen kan een mogelijkheid zijn, aangezien er een tegemoetkoming tegenover komt te staan. In het proces nemen we mee hoe we met dit soort situaties om moeten gaan.

Worden subsidies aangepast aan schommelingen in materiaalkosten?

Het is een goede suggestie om rekening mee te houden.

Komt het beleid eerder dan de lijst?

De erfgoedverordening moet vastgesteld zijn voor de monumenten kunnen worden aangewezen. Een erfgoedverordening bevat regels die de gemeente wil stellen over de omgang met erfgoed binnen de gemeente. De definitieve lijst kan tegelijk met de verordening worden vastgesteld, voor de monumenten worden aangewezen.

Hoe wordt bepaald voor welke monumenten het interieur meetelt?

Zonder toestemming kunnen we een woning niet betreden. Daardoor komt het meestal niet voor. Een interieur opname kost tijd en het kan weerstand opwekken omdat het opgenomen wordt in een register. Alleen als eigenaren aangeven dat ze dat willen of bij openbare gebouwen kan het interieur meegenomen worden, maar dat zijn uitzonderingen.

Suggestie: Makelaars zouden betrokken kunnen worden, misschien kunnen zij monumenten aanbevelen om de verkoop te vergemakkelijken en de aantrekkelijkheid en verkoopbaarheid te vergroten.

Er zijn veel verschillen in de hoogte van subsidies in de provincie, hoe komt gemeente Tholen bovenaan met de hoogste subsidie?

De hoogte van een subsidie is afhankelijk van de gemeenteraad. Als de raad enthousiast is zal dit hoger zijn, dan wanneer ze terughoudend zijn. We gaan met de gemeenteraad praten over het ambitieniveau, maar er is binnen de raad warme belangstelling.

Voor het aanvragen van een vergunning voor het plaatsen van een hekje voor het pand werd een aanslag voor precariobelasting verstuurd. Waarom moeten we daarvoor betalen, als je de monumenten wilt behouden? (Precariobelasting is een belasting voor personen of bedrijven die voorwerpen hebben op, onder of boven grond waarvan de gemeente eigenaar is)

Dit is een goede suggestie waar we wat mee kunnen.

Betreft: Bijeenkomst gemeentelijke monumentenlijst	Blad: 7
Verslag	Actie

Suggestie: Het straatbeeld verdient nog wel eens aandacht.

Kunnen vragen gemaïld worden zodat we schriftelijk antwoord krijgen en het kunnen nalezen?

Vragen kunnen gesteld worden via het contactformulier op de website.

6. Afsluiting

Wethouder Peter Hoek bedankt iedereen voor de aanwezigheid. Er is nog een mogelijkheid om na te praten of vragen te stellen.